

Przemysław Kunysz, Józef Hordowski

WALORY ORNITOLOGICZNE PARKU KRAJOBRAZOWEGO NA POGÓRZU PRZEMYSKIM

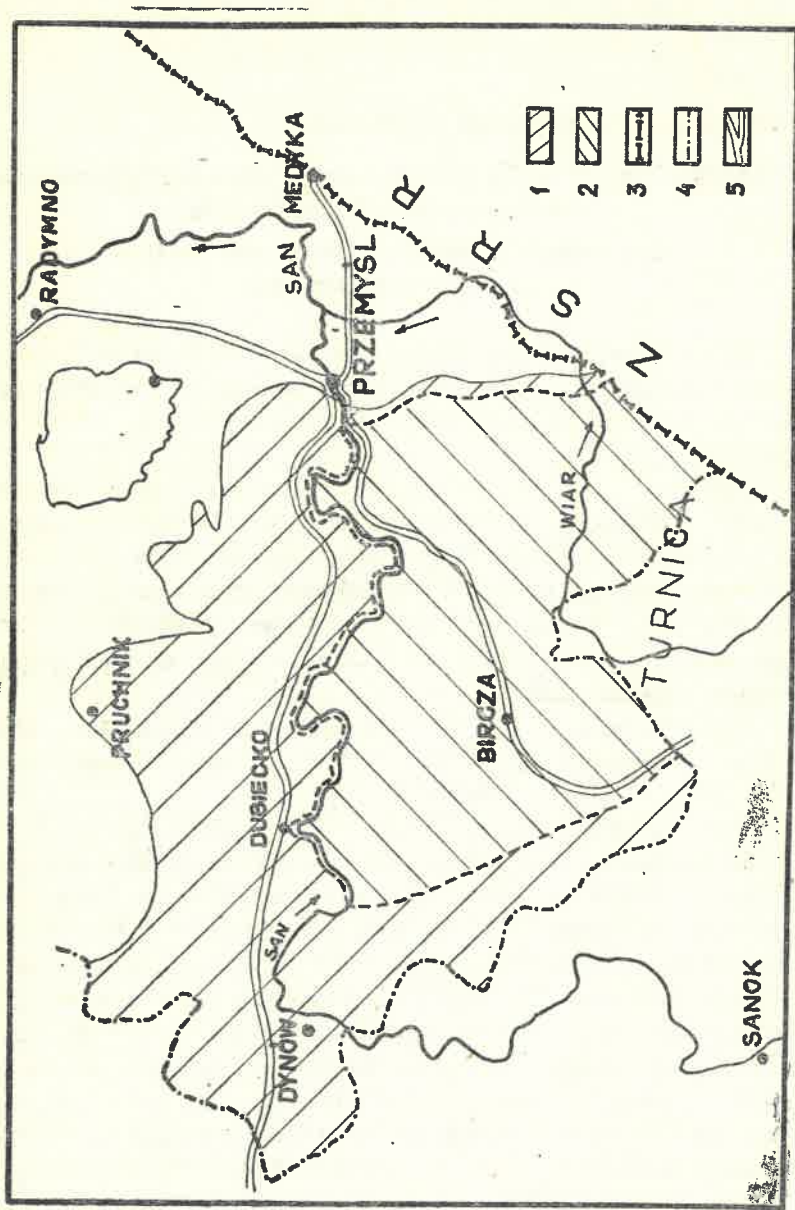
Ornithological values of the Landscape Park of Pogórze Przemyskie

Po utworzeniu Parku Krajobrazowego na Pogórze Przemyskim powstała pilna potrzeba opracowania jego waloryzacji pod kątem wytypowania obszarów zasługujących na szczególną ochronę.

Pogórze Przemyskie jest obszarem słabo poznanym przyrodniczo. Ornitofauna, w formie przyczynkowej, była omówiona w pracach Trelli (1938), Caisa (1965), Józefika (1960, 1961, 1962) i Głowacińskiego (1973). W niniejszym opracowaniu staramy się częściowo wypełnić tę lukę przedstawiając tereny wymagające ochrony rezerwatowej głównie ze względu na występujące rzadkie gatunki ptaków.

Obserwacje ornitologiczne prowadzono w latach 1982—1990, kładąc szczególny nacisk na wyszukanie interesujących terenów godnych ochrony rezerwatowej.

Park Krajobrazowy na Pogórze Przemyskim figuruje w ramach powołanej w sierpniu 1987 roku uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Przemyśle strefy chronionego krajobrazu (przemysko-dynowskiej) o łącznej powierzchni 112 tys. ha. Powierzchnia samego Parku wynosi ok. 48 tys. ha. Udział lasów w strefie chronionego krajobrazu sięga 48%. Rzeźba terenu jest urozmaicona o przeciętnej wysokości od 200 do 600 m n.p.m. Głównymi rzekami przepływającymi przez Park są San i Wiar. W lasach dominują zbiorowiska buczyny karpackiej (*Fagetum-Carpaticum*). Niższe partie wzgórz pokryte są drzewostanami z udziałem lipy, dębu, grabu, klonu oraz pierwotnymi zbiorowiskami lasów łęgowych w dolinach potoków. Do opra-

Ryc. 1. Mapa terenów objętych ochroną w południowej części województwa przemyskiego. Objaśnienia: 1—przemysko-dynowska strefa chronionego krajobrazu, 2—Park Krajobrazowy na Pogórze Przemyskim, 3—granica państwa, 4—granica województw, 5—drogi.

Fig. 1. A map of the protected areas in the southern part of Przemysł province. Explanations: 1—the Przemysko-Dynowska protected landscape zone, 2—the Landscape Park of Pogórze Przemyskie, 3—state border, 4—province border, 5—roads.

cowania włączono również teren górskiego pasma Turnica leżącego w części południowej Pogórze Przemyskiego poza obszarem województwa przemyskiego i Parku. W przyszłości teren ten ma być również objęty ochroną w ramach Parku Krajobrazowego (Kotlarczyk, Piórecki 1988). Teren Parku Krajobrazowego na Pogórze Przemyskim oraz przemysko-dynowską strefę chronionego krajobrazu przedstawia ryc. 1.

Badania ornitologiczne wykazały obecność 112 gatunków lęgowych oraz 5 dalszych prawdopodobnie lęgowych (Hordowski, Kunysz w druku). Do najciekawszych rzadkich gatunków awifauny lęgowej Parku należą: bocian czarny (*Ciconia nigra*), trzmiełodaj (*Pernis apivorus*), orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*), puszczyk uralski (*Strix uralensis*), dzięcioł białogrzbiety (*Dendrocopos leucotos*), srokosz (*Lanius excubitor*), kruk (*Corvus corax*), pluszcz (*Cinclus cinclus*), i orzechówka (*Nucifraga caryocatactes*) oraz prawdopodobnie lęgowe: orzeł przedni (*Aquila chrysaetos*), puchacz (*Bubo bubo*), dzięcioł trójpalczasty (*Picoides tridactylus*) i drozd obrożny (*Turdus torquatus*). Tabela 1 przedstawia liczebność szacunkową par ptaków rzadkich gatunków lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych na obszarze Parku Krajobrazowego.

W oparciu o dotychczasowe wyniki szczegółowych badań ornitologicznych (Hordowski, Kunysz w druku) na terenie Parku można wytypować wstępnie, które obszary powinny być objęte ochroną jako rezerwaty.

1. Dolina rzeki Wiar na odcinku Małkowa-Sierakońce (granica państwa). Proponowany rezerwat objąłby zasięgiem samą wieńską rzeki, natomiast na zalesionych stokach doliny należało-

TAB. 1. Szacunkowa liczba par rzadkich gatunków ptaków obserwowanych w Parku Krajobrazowym na Pogórze Przemyskim.

TAB. 1. The estimated number of pairs of rare species of birds observed in the Landscape Park of Pogórze Przemyskie.

Gatunek Species	Szacunkowa liczba par Estimated No of pairs
<i>Ciconia nigra</i>	8—10
<i>Pernis apivorus</i>	15—20
<i>Accipiter gentilis</i>	15—20
<i>Accipiter nisus</i>	10—15
<i>Buteo buteo</i>	35—40
<i>Aquila pomarina</i>	15—20
<i>Aquila chrysaetos</i>	1
<i>Falco tinnunculus</i>	9—11
<i>Falco subbuteo</i>	2—4
<i>Charadrius dubius</i>	25—30
<i>Tringa ochropus</i>	1
<i>Tringa hypoleucos</i>	35—40
<i>Columba oenas</i>	15—25
<i>Bubo bubo</i>	3—4
<i>Strix uralensis</i>	14—18
<i>Alcedo atthis</i>	4—5
<i>Dryocopus martius</i>	30—40
<i>Dendrocopos leucotos</i>	8—10
<i>Picoides tridactylus</i>	1—2
<i>Cinclus cinclus</i>	3—4
<i>Turdus torquatus</i>	1—2
<i>Regulus ignicapillus</i>	4—5
<i>Lanius excubitor</i>	10—12
<i> Nucifraga caryocatactes</i>	14—16
<i>Corvus corax</i>	30—35
<i>Loxia curvirostra</i>	3—4

by utworzyć otulinę. Teren ten znajduje się w grupie najbardziej zagrożonych, a powodem tego jest nadmierna eksploatacja żwiru z dna rzeki oraz wycinanie zarośli wierzbowych. Z ciekawszych gatunków ptaków lęgowych stwierdzono tutaj: sieweczkę rzeczną (*Charadrius dubius*), brodzca piskliwego (*Tringa hypoleucos*), zimorodka (*Alcedo atthis*), dziwonię (*Carpodacus erythrinus* i prawdopodobnie lęgowego brodzca samotnego (*Tringa ochropus*).

2. Pasma Turnicy. Należałoby utworzyć tutaj rezerwat florystyczno-faunistyczny dla ochrony dobrze zachowanych drzewostanów bukowo-jodłowych i jodłowych, a także bogatej fauny z wielu grup systematycznych (np.: chrząszcze pochodzenia wschodnio-karpackiego, Trelła 1937). Ze względu na małe przekształcenia terenu, stare drzewostany i bardzo słabe zaludnienie terenu spotkać można tutaj rzadkie już na Ziemiach Polskich gatunki ptaków. Stwierdzono tu występowanie: orła przedniego (*Aquila chrysaeos*), puchacza (*Bubo bubo*), orzechówki (*Nucifraga caryocatactes*), drozda obrożnego (*Turdus torquatus*) oraz pluszcza (*Cinclus cinclus*).

3. Lasy jodłowo-bukowe między miejscowościami Cisowa-Huta Brzuska-Hołowice. Znajdują się tutaj jedyne na Pogórzu Przemyskim stanowiska prawdopodobnie lęgowego zniczka (*Regulus ignicapillus*). Ponadto stwierdzono występowanie: dzięcioła trójpalczastego (*Picoides tridactylus*), siniaka (*Columba oenas*) i puchacza (*Bubo bubo*).

4. Lasy między Zalesiem a Prałkowcami (teren w bezpośredniej bliskości miasta Przemyśla). Zachowane są tutaj jednorodne lasy bukowe, które zasiedla ugrupowanie ptaków leśnych z dużym udziałem muchołówki małej (*Ficedula parva*). Stwierdzono tutaj również: orlika krzykliwego (*Aquila pomarina*), trzmielojada (*Pernis apivorus*), puszczyka uralskiego (*Strix uralensis*) oraz dzięcioła białogrzbietego (*Dendrocopos leucotos*).

Biorąc pod uwagę walory ornitologiczne oraz inne przyrodnicze, historyczne i kulturowe (Kótlarczyk, Piórecki 1988) wartości omawianych terenów należałoby w przyszłości utworzyć

TAB. 2. Powierzchnia, ilość gatunków oraz liczba par ptaków lęgowych w proponowanych rezerwach ornitologicznych na terenie Parku Krajobrazowego na Pogórzu Przemyskim.

TAB. 2. Area, number of species, and number of pairs breeding birds in the proposed ornithological reserves in the Landscape Park of Pogórze Przemyskie.

Proponowany rezerwat Proposed reserve	Powierzchnia w ha Area in ha	Ilość gatunków No of breeding species	Liczebność gatunków rzadkich No of pairs of rare species (estimated)
1. Dolina rzeki Wiar na odcinku Makowa-Sierakoście (wraz z otuliną) 1. The Wiar river valley between Makowa and Sierakoście (together with the protection belt)	150	68	Charadius dubius — 25, Tringa ochropus — 1, Tringa hypoleucos — 35,
2. Pasma Turnicy 2. The Turnica mountain range	150	73	Alcedo atthis — 3, Lanius excubitor — 3 Ciconia nigra — 3, Pernis apivorus — 3, Aquila pomarina — 3, Aquila chrysaetos — 1, Bubo bubo — 1, Strix uralensis — 2, Dendrocopos leucotos — 2, Cinclus cinclus — 3, Turdus torquatus — 1, Nucifraga caryocatactes — 10
3. Lasy jodłowo-bukowe pomiędzy miejscowościami Cisowa-Huta Brzuska-Holowice 3. The fir-beech forests between Cisowa, Huta Brzuska, and Holowice	200	63	Ciconia nigra — 2, Pernis apivorus — 3, Aquila pomarina — 1, Bubo bubo — 1, Strix uralensis — 2, Dendrocopos leucotos — 2, Picoides tridactylus — 1, Regulus ignicapillus — 4
4. Lasy między Zalesiem a Prałkowcami 4. The forests between Zalesie and Prałkowce	100	60	Ciconia nigra — 1, Pernis apivorus — 1, Aquila pomarina — 1, Strix uralensis — 2, Dendrocopos leucotos — 1

tu Park Narodowy. Według naszych ocen przyszy Park Narodowy powinien swoim zasięgiem objąć pasmo Turnicy.

Na razie jednak, aby awifauna tego terenu nie zubożała należy dołożyć wszelkich starań aby powstrzymać wycinanie wiekowych drzewostanów stanowiących obok bogatej ornitofauny najwartościowszy składnik Parku Krajobrazowego na Pogórze Przemyskim.

LITERATURA

- CAIS L., 1965: *Niektóre gatunki ptaków obserwowane na wschoanym odcinku polskiej części Karpat w latach 1958—1964*. Acta orn., 9, 3: 143—150.
- GŁOWACIŃSKI Z., 1973. *Fauna kręgowców dolnego dorzecza Sanu i wskazania jej ochrony*. W: *Środowisko przyrodnicze dorzecza Sanu*. Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Przemyśl, 133—135.
- HORDOWSKI J., KUNYSZ P. (w druku). *Ptaki Ziemi Przemyskiej*. Not. orn. 32, 1—2.
- JÓZEFIK M., 1960. *Modyfikacja południowo-zachodniej granicy zasięgu Erythrina erythrina (Pall.) na przestrzeni dwóch ostatnich stuleci*. Acta orn., 5, 11: 307—324.
- JÓZEFIK M., 1961. *O niektórych rzadszych gatunkach awifauny starorzecza w Hurku pod Przemyślem*. Acta orn., 6, 3: 21—34.
- JÓZEFIK M., 1962. *Wpływ niektórych czynników środowiskowych na wielkość i rozmieszczenie kolonii brzegówek Riparia riparia (L.) na Sanie*. Acta orn., 7, 3: 69—87.
- KOTLARCZYK J., PIÓRECKI J., 1988. *Postulaty ochrony przyrody i projekt organizacyjny Parku Krajobrazowego na Pogórze Przemyskim*. Przeg. Geol., 36, 6: 338—345.
- TRELLA T., 1937. *Wykaz chrząszców okolic Przemyśla*. Hydrophilidae, Lucanidae, Scarabeidae. Pol. Pismo Etn., Lwów, 14—15: 262—265.
- TRELLA T., 1938 (rękopis). *Fizjografia okolic Przemyśla*. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu.

SUMMARY

The paper shows the ornithological valorization of the Landscape Park of Pogórze Przemyskie and the adjacent terrain (SE Poland), from the point of view of choice of the areas worth special protecting.

During observations undertaken in 1982—1990, 112 species of breeding birds and 5 probably breeding were noted. Detailed data concerning abundance of the most interesting breeding birds are shown in Tab. 1.

Four areas which should be protected as nature reserves have been appointed. The detailed ornithological valorization of these areas is given in Tab. 2.

Adresy autorów:

PRZEMYSŁAW KUNYSZ

Plac Katedralny 2/2

37-700 Przemyśl

JÓZEF HORDOWSKI

ul. Kosienice 150

37-713 Maćkowice